

ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΝ ΕΝ ΣΥΡΩ· ΤΩ· 1597

Ἐν διαφόροις ἐγγράφαις, ἅτινα ὁ ἐν Σύρῳ δικηγόρος κ. Κωνστ. Κομπιλήρης προσήνεγκεν εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῇ 17 Σεπτεμβρίου ἑ.ἑ., ἀνεύρομεν καὶ προικοσύμφωνον, ἑλληνιστὶ συντεταγμένον ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου Δακαρίστου νοταρίου κατὰ τὸ ἔτος 1597, 28 Δεκεμβρίου, μεταξὺ τοῦ Κύρ Ἀρμούλα Νταμοφίλη, πατρὸς τῆς μελλονύμφου Γεωργίνας, καὶ τῆς Κερὰ Ζενεβρίνας Μιχέλη Χαλαδαζῆ, μητρὸς τοῦ γαμβροῦ Νικολάου, πάντων τοῦ καθολικοῦ δόγματος, ὅπερ ἦτο τότε τὸ πρωτεύον ἐν τῇ νήσῳ Σύρῳ, ὀρθοδόξων οὕσων εὐαρίθμων μόνον οἰκογενειῶν.

Ἐν τῷ συμβολαίῳ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μαρτύρων εἶνε γεγραμμέναι διὰ τῆς χειρὸς τοῦ νοταρίου, ὅπερ ἐμφαίνει ὅτι τὸ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν χειρόγραφον εἶνε ἐκ τῶν τοῦ ἀρχείου τοῦ νοταρίου, γινομένου τότε τοῦ ἀντιθέτου τοῦ σήμερον ἐν χρήσει, καθ' ὃ τὸ πρωτότυπον φυλάσσεται ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ συμβολαιογράφου, ἀντίγραφον δὲ δίδεται τοῖς συμβαλλομένοις. Τοῦτο δὲ προσεπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἀγράφου φύλλου τοῦ συμβολαίου ἐπιγραφὴ πρὸς πρόχειρον ἀνεύρεσιν, διὰ χειρὸς γεγραμμένη τοῦ νοταρίου «Προικοσύμφωνο τοῦ Κύρ Νικολάου Χαλαδαζῆ τοῦ Μιχέλι. Στί Σίρα».

Τὸ συμβόλαιον εἶνε ἐντελῶς ἀνορθόγραφον, αἱ λέξεις μόλις χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων, πυκνῶς δὲ γεγραμμένον κατὰ στίχους, ἀλλ' ἱκανῶς εὐανάγνωστον. Τὰ γράμματα δὲν φέρουσι τόνους, οὐδὲ πνεύματα, μόνον ἐπὶ τῶν ἰῶτα ἐπιτίθεται στιγμή, κατὰ μίμησιν βεβαίως τῆς λατινικῆς γραφῆς. Καὶ τὸ τελικὸν ε ἄγνωστον ἦτο εἰς τὸν γράψαντα. Ἐλλείπουσιν ὡσαύτως καὶ τὰ κεφαλαῖα γράμματα ἐν ἀρχῇ τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ τῶν παραγράφων, πλὴν τοῦ πρώτου ἐν ἀρχῇ. Ἡ γλῶσσα δὲ καὶ ἡ διατύπωσις καθ' ὅλου εἶνε ὅλως στοιχειώδης, τοῦ συμβολαιογράφου διατυποῦντος κατὰ λέξιν τοὺς λόγους τῶν συμβαλλομένων.

Κατὰ τὴν ἐνταῦθα δημοσίευσιν τοῦ εἰρημένου προικοσυμφώνου διεφυλάξαμεν τὴν γραφὴν αὐτοῦ ἀκριβῶς, διεχωρίσαμεν δὲ μόνον τὰς λέξεις

καὶ ἐθέσαμεν τόνους καὶ πνεύματα καὶ κεφαλαία γράμματα πρὸς εὐκολίαν τῆς ἀναγνώσεως.

Τὸ συμβόλαιον εἶνε ἀπλοῦν ὡς πρὸς τοὺς ἀναγεγραμμένους ὅρους καὶ μαρτυρεῖ ἡθὴ ἡμερὰ καὶ κοινωνίαν ἡθικὴν, δι' ὃ καὶ κατὰ πολὺ διαφέρει προικοσυμφώνου ἀρχαιοτέρου τούτου, ὅπερ ἐδημοσιεύσαμεν τῷ 1888 ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἑστία» (τόμ. 25, σελ. 59), συνταχθέντος ἐν Νάξῳ τῷ 1533 καὶ περιέχοντος ῥήτρας ποινικᾶς, ἐν περιπτώσει ἀθετήσεως τῶν ὅρων ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων, εἰλημμένας ἐκ συμβολαίων ἐνετικῶν.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ μνημονευομένων γεωγραφικῶν ὀνομάτων τοποθεσιῶν τῆς νήσου τὰ πλεῖστα σώζονται ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Συρίων καὶ μαρτυροῦσι τὴν ἀρχαιότητα αὐτῶν, ἀναγομένην ἀναμφιβόλως πολὺ πρὸ τῆς 6ης ἑκατονταετηρίδος. Τὰ ὀνόματα δὲ τὰ κύρια τῶν προσώπων εἶνε μᾶλλον ξενικὰ ἀποίκων Ἑνετῶν ἐξελληνισθέντων, πλὴν δύο, τῶν Σαργολόγου καὶ Καντακουζηνοῦ, ἅτινα εἶνε τύπου βυζαντηνοῦ.

Ἐν ταῖς σημειώσεσι, δι' ὧν συνοδεύομεν τὸ κείμενον τοῦ προικοσυμφώνου, δίδομεν τὴν ἐξήγησιν παντός, ὅπερ ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον διὰ τοὺς μὴ ἀσχοληθέντας εἰς τοιοῦτου εἶδους μελέτας καὶ ἀγνοοῦντας πολλὰς τῶν λέξεων τῆς κοινῆς διαλέκτου καὶ πολλὰ τῶν νησιωτικῶν ἐθίμων.

Περατοῦμεν τὴν μικρὰν ταύτην εἰσαγωγὴν ἐπαναλαμβάνοντες ὅ,τι πρὸ ἐτῶν ἐγγράψαμεν ἄλλαχρῷ (Δελτίον τῆς «Ἑστίας», ἀριθ. 577, 1888), ὅπως καταδείξωμεν τὴν σπουδαιότητα τῆς συλλογῆς καὶ δημοσιεύσεως τοιούτων ἐγγράφων, ὅτι ἐν ταῖς συλλογαῖς τοιούτων συμβολαίων δύναται τις νὰ σπουδάσῃ τὴν κατάστασιν τοῦ δικαίου καὶ τῶν ἐννόμων σχέσεων τῶν κατοίκων τῶν νήσων, τὴν ἐπίδρασιν ἔτι, ἣν ἔσχεν ἡ ἐνετικὴ κατὰκτησις, καὶ τὴν μικρὸν κατὰ μικρὸν εἰσαγωγὴν καὶ ἐπικράτησιν ὅρων καὶ τύπων καὶ διατάξεων τοῦ ἐνετικοῦ δικαίου, τὴν θέσιν τῶν νοταρίων, τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν καὶ τὴν δικαιοδοσίαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ σπουδὴ τῆς γλώσσης, μερικώτερον ἔτι ἢ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ὧν πλεῖστα φέρουσι τύπον βυζαντηνόν, καὶ ἡ τῶν γεωγραφικῶν, ὡσαύτως δὲ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐπίπλων, τῶν ἐνδυμάτων, τῶν γυναικείων κοσμημάτων, τῶν μαγειρικῶν σκευῶν καὶ ἄρτοποιητικῶν, ὁλόκληρον γλωσσάριον δυναμένων νὰ ἀποτελέσωσιν, εἶνε θέματα εἰς ἃ μόνον τοιαῦται συλλογαὶ δύνανται νὰ παράσχωσι γνησίας πηγὰς. Ὑπὸ τοιούτων δὲ σκέψεων ὁρμώμενοι ἐδημοσιεύσαμεν τό τε Νάξιακὸν προικοσύμφωνον καὶ τὸ προκείμενον τῆς νήσου Σύρου.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟΥ

1597 μινίου δεκεμβρίου τὸς 28.

Εἰς ὄνομα τοῖς ἁγίας τριάδος ἁμὴν¹. Εἰς τὸ κάστρον τοῖς Σίρας², στὴν ἀρχοντικὸν³ τοῦ Κίρ Ἀρμούλα Νταμοφίλει⁴ τὸ ἓνα μέρος· τὸ δὲ ἕτερο μέρος ἡ Κερὰ Ζενεβρίνα συβία τοῦ ποτε μακαρίτου Κίρ Μιχέλι Χαλαβαζεὶ ἔρχουντε ἰσὲ συνφρονία παν-
 τριάς με τοῦ Θεοῦ Παντοκράτορος τὸν ὀρισμὸ, ὅτοι νάνπारी ὁ γιὸς τοῖς Κερὰ Ζενεβρίνας ὀνόματι Νικολὸς τοῖν θυγατέρα τοῦ Κίρ Ἀρμούλα, ὀνόματι Γοργίνα⁵· καὶ οὗτος ὑπόσχετε ὅτι τὴν λεγόμενι Γοργίνα θέλι τιν γιὰ γινέκα του νόμιμον καὶ ἐβλογι-
 τικὴν⁶ του ὅς καθὼς ὀρίζη ἡ Ἀγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴν καὶ ἀπο-
 στολικὴν Ἐγγλισία τοῖς Ῥόμισ. Τὸ ὅμιον καὶ ἡ Κερὰ Γοργίνα θέλι
 τον γιὰ ἄντρα τοῖς νόμιμον καὶ ἐβλογιτικόν του, ὅς καθὼς ὀρίζη
 ἡ Ἀγία καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐγγλισία τοῖς Ῥόμισ. Ἀρχὴν
 προυκιδὸν καὶ γιὰ ὄνομα προυκιδόν⁷ ἡ Κερὰ Ζενεβρίνα τοῦ ἡγιοῦ
 τοῖς τοῦ Νικολάου τοῖν εὐκί τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν γονέον τοῖς καὶ
 τὴν ἐδικὴν τοῖς⁸· πρότο δίνη του τὸ σπίτι οπου ἔχι στὸ Βορινά⁹
 ἀποθανόντας τοῖς. Ἀκόμι δίνι του τὸ περιδόλι στὴν Ἀλιθινῇ¹⁰,
 εὐγάνοντας πέντε σικιές ἀπὸ τὸ ποταμάκι πρὸς τὸ Κάστρο, καὶ
 ἐκίνες ἀποθανόντας τις ἐδικόν του ὅλο τὸ περιδόλη, καὶ τοῖν ἑμισὶ
 κρεβατίνα¹¹ νὰ τὴν τρώγι στὴν ζοῖν τοῖς¹², καὶ ἀποθανόντας τις
 νὰ ἱνε καὶ αὐτίνι ὅλοι ἐδικὴν του. Ἀκόμι δίνι του τὸ κλίσμα¹³
 στὴ Χαλαντριανὶ¹⁴ καὶ τὰ ἀπόξο χοράφια, ὅλα ἐδικά του. Ἀκόμι
 τὸ ἀμπέλη στὸ Μπιλὸ ἐδικόν του. Ἀκόμι στὴν Μαντελιδοπὶ τὸ κλί-
 σμα ὅλο ἐδικόν του. Ἀκόμι στὴ Διακοντρία¹⁵ τὸ μερτικὸ μου τὸ
 χοράφι με τὸ σπίτι ἐδικόν του, στὸν ἀγρὸ τὸ μερτικὸ μου τὸ
 περιδόλη ἐδικόν του, στὸ Γαλισά¹⁶ τὸ χοράφι ποῦνε στοῦ Μπουρ-
 τουλὶ τὴν σικιὰ ἐδικόν του· τὸ λιθάδι π' ὄχο στοῦ Μπουρτουλὶ
 Ῥούσου σίμπλιο¹⁷ στὸ Γαλισά ἐδικόν του· στὴν Ἀγία Ἀπα-
 κουὶ¹⁸ τὰ χοράφια ὅπου ἔχο ἐδικά του.

καὶ ἐγόρασε¹⁹ καὶ ὁ Νικολὸς με τὸν κόπον του, ἱγουν στὸ
 Τάλαντα²⁰ σίνμπλιο στοῦ Μπουρτουλὶ Ῥούσου, ὅπου τὸ γόρασε

ἀπὸ τοῖν θίαν του τὶ Νικολέτα τοῦ Λιναρδῖ, καὶ στὶς Λάκους ἀπὸ τὴν ἄνοθε Νικολέτα, καὶ τὴν ἀποκλίστρα²¹ ποῦ ἔχει στὴν Ἀλιθινὴ ἀπὸ τὴν Μοσκατὶ²², καὶ τὸ σπίτι, ὅπου κτίζη στὸ Βορινά, μὲ ἐδικόν του κόπο²³ τὸ κτίζη· καὶ ἐτοῦτα ὅλα ἵνε ἀγορασμένα μὲ ἐδικὰ του τορνέσια²⁴. Ἀκόμι καὶ τοῖν θεμονιὰ στ' Ἀβραμίτου²⁵, ποῦ τοῦ τὴν ἔδοκε ὁ Κατακουζινὸς ἐδικὴν του, καὶ ὅτοι ἔχομε ἀπὸ μέσα²⁶ ἵνε ὅλα κοπία (κόποι) ἐδικὰ του, ἔχουν κουρούπια, χάρκομα, κασέλα, σκουτέλια, λαγίγια²⁷ καὶ ἐμισὸ πάπλομα²⁸ ὅλα ἐδικέσ του ἀγορασιέσ. Ἀκόμι δίνει του ἰ μάνα του ἓνα τρανὸ κουρούπι καὶ δύο μικρά· ἀκόμι καὶ μίλο ἐδικόσ του ἀπολόγου του· καὶ τὸ μελιστότοπο τὸ μερτικό μου, ὅπου καὶ ἂν ἐβρίσκετε, ἐδικέσ του, καὶ τοῖς μάντρες, ὅπου ἔχω στὸ μερτικό μου ἐδικόν του, καὶ τὰ ζόα καὶ πρόβατα ὅλα ἐδικὰ του, καὶ διὸ γαδούρια ἐδικὰ του, καὶ μία ἀγελάδα, καὶ ἐμισὶ πέρα ρούρνου²⁹ στὸ Βορινά, καὶ τὸ μερτικό μου τὴν ἐλιά, ποῦ ἵνε στὸ Τάλαντα νὰ τὸ ἔχει ὁ Νικολὸς καὶ ὁ Τζορτζῖς, καὶ τὴν ρουδιὰ τὸ μερτικό μου στὸ Χροῦσα ἐδικὴν του, καὶ στοῦ Σκελιά³⁰ τὸν ἀγρέλα τὸ μερτικό μου ἐδικόσ του. Ὅχι ἄλλο καὶ ἡ εὐκί μου με ταῦτο.

Καὶ δίνει του ὁ μπάρπας του³¹ ὁ Μπουρτουλῖς στ' Ἀντριότι³² τὸ ποταμάκι τὰ χοράφια ποῦ ἔχει ἐδικὰ του· δίνει του καὶ ὁ ἀξάδελφός του ὁ Γιοργῖς τοῦ Φραντζέσκου Σαργολόγου ἀπ' ὅ,τοι ἔχει στὸ κουρούπι του μέσα. Δίνει του καὶ ἀξάδελφός του ὁ Ἰω. Ντακρουζᾶς [ἰς τοῦ] Ἀντριότι ἓνα κομάτι χοράφι ἐδικό του.

Καὶ δίνει καὶ ὁ Κιρ Ἀρμουλᾶς τοῖς θυγατέρας του Γοργίνας τοῖν εὐκί τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν γονέον του, καὶ τοῖν ἐδικὴν του. Πρῶτο τάξι τις τὸ σπίτι στὸ Κάστρο ἐδικόν τοις. Ἀκόμι δίνω τις τὸ ἐμισὸ περιβόλι τοῦ Σταύρου πρότου ἀνιψιοῦ μου τοῦ Λινάρδου. Ἀκόμι δίνω τοις στὸν ἀπάνο Φιγὸ, ἀπὸ τὸ κάτο μου ἀμπέλι τὸ ἐμισό. Ἀκόμι δίνει τις στὸ Περγίρο τὸ τρίτο Λιβαδάκι ἐδικόν τοις, ἀκόμι στὸν Ἀκρίδα, στὶς Λακιές³³ τὸ χοράφι ἐδικόν τοις. Ἀκόμι στὶ Μαντελιδοπὶ τὸ κλίσμα ἐδικόν του, ἀκόμι στὴν Βάρι³⁴ στὶ Λαγκάδα τὸ ἐμισὸ ἐδικόν τοις, καὶ στὴν Περδικὶ τὸ χοράφι ποῦ ἔχο τὸ τρίτο ἐδικόν τοις, καὶ στὶς Νίτες³⁵ τὰ μισὰ ἐδικὰ τοις, ἀκόμι στὸ

μεγάλο κομάτι στὸ Φίνικα³⁶ τὸ μισὸ ἐδικόν της, ἀκόμι στὶς Κου-
τζέσ τα μισὰ ἐδικά τοις. Ἀκόμι στὴν Ἀγία Ἀπακουὶ τὸ χοράφι
ὅπου θορὶ τὸ Γαλισὰ ἐδικόν τοις. Ἀκόμι στὶς Τοῦμπες³⁷ τὰ
χοράφια ποῦ ἔχο, τὰ μισὰ ἐδικά τοις· στὶς Ἀρμιρίστρες³⁸ τὸ
ἐμισὸ ἐδικόν τοις, ἀκόμη ἐκὶ κοντὰ ἔχο λιβάδι καὶ τὸ ἐμισὸ ἐδι-
κόν τοις. Στὸ Δονακότα χοράφια ποῦ ἔχο τὰ μισὰ ἐδικά τοις καὶ
στὸ Πάγο³⁹ τοὶν θεμονιὰ ἐδικά τοις ἓνα κομάτοι· καὶ ὅς πότε ζὼ
ἐγὼ ν' ἀλονέβγω⁴⁰ ἐκί, καὶ ἀποθανόντας μου νὰ μὴν ἱμπορὶ κανίς
πλιὸ νὰ τὸν ἐπιράξι. Ἀκόμη ἐδοκα στου στὸ Σταβρό⁴¹ ἓνα σπίτι νὰ
τὸ σικόσι νὰ τὸ πάγι στοὶν μεριά του⁴². Ἀκόμι δίνω τοις καὶ ἓνα
βούδι, καὶ κρεβατοστρόσι φουρνίδος⁴³ καὶ μία κασέλα, καὶ σκαμνὰ⁴⁴
καὶ μάντρα στὸν Ἅγιο Μάμα⁴⁵, τὸ μερτικό μου τὸ ἐμισὸ, καὶ
ἐμισὶ πέρα φούρνου στὴν Κιλίστρα⁴⁶, καὶ ὅ κουρούπια μικρὰ τρανὰ
καὶ στὰ Μάλια⁴⁷ τίς ἀδελφίς μου δύο μελισότριπες⁴⁸ ἐδικές τις.
Ὅχι ἄλλο. Καὶ στὸ Σίριγγα⁴⁹ ἀπὸ τὸ ἀπάνο ποτιστικὸ τὸ ἐμισὸ
ἐδικόν του· καὶ ἂν μου βοῖθίσι καὶ βγάλο τὸν τίχο νὰ 'νε ὅλο ἐδι-
κόν του. Ὅχι ἄλλο, καὶ ἡ εὐκί μου με ταυτίνι· καὶ ἂν τὴν ἔβρι-
θάνατος στὸ μέσοσ, καὶ δὲν ἔχου κληρονόμο νὰ στρέφουνε τὰ πράγ-
ματα στὶς πρόσιμους⁵⁰. καὶ ἂν ἔχουν κόπους νὰ τοῖς μιράζουν
καὶ βάνουν καὶ παρακαλετοὺς μαρτύρους⁵¹.

Κὶρ Μπουρτούλις Ροῦσος

Κὶρ Ἰω. Ντακρουζᾶς τοῦ Γουτζάρδου μαρτυρὸ τὰ ἄνωθε

Κὶρ Πέρος Ροῦσος τοῦ Μαρίνου

Ἐγὼ Γιερόνιμος Ντακάριστος⁵² νοτάρος μὲ θέλημα τὸν μερίδο ἔγραφα.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου φύλλου τοῦ προικοσυμφώνου ὁ συμβολαιογράφος
ἔχει ἐπιγραφὴν

« *Προικοςύνφωνο τοῦ Κὶρ Νικολάου Χαλαβαζῆ τοῦ Μιχέλι.
Στὶ Σίρα* ».

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Προικοσύμφωνον ἀρχαῖον βυζαντηνὸν ἄρχεται διὰ τῆς ἐπικλήσεως
« Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ».
Ἄτερον τοῦ 1196 διὰ τῆς « Παναγία Θεοτόκε σὺν τῷ μονογενεῖ σου

Ἰῶ καὶ Θεῶ ἡμῶν, εὐτυχῶς βοήθει ἡμῖν». Ἔτερον τοῦ ἔτους 1273, διὰ τῆς «Ἐν ὀνόματι Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν. Ἐπικλησιν πρὸς τὴν Ἁγίαν Τριάδα ἔχει προικοσύμφωνον τοῦ 1249. «Ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας καὶ ἀχωρίστου Τριάδος». ἄλλο «Ἐν ὀνόματι τοῦ ἀεδίου Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν. Ἀμήν». (Ζαμπελίου, Ἱταλοελληνικά σελ. 119, 130, 132 καὶ 138). Πάντα συνετάχθησαν ἐν Καλαβρίᾳ. Οἱ τύποι οὗτοι εἶνε Βυζαντινοὶ (ὄρα Ἀκτον νυμφαγωγίας, παρὰ Σάθᾳ Μεσαιων. Βιβλ. T. 6, σελ. 608), κατὰ μίμῃσιν δὲ παρελήφθησαν καὶ ὑπὸ τῶν Δυτικῶν. (Ὅρα προικοσύμφωνον Φερνάνδου τῆς Μαγιόρκας καὶ Ἰσαβέλλας τῆς Ἀχαΐας τοῦ ἔτους 1313 ἀρχόμενον «In nomine Domini, Amen». Buchon, Nouv. recherches hist. T. 2. Μέρ. 1, σελ. 390). Ναξιακὰ προικοσύμφωνα τῶν ἐτῶν 1533 καὶ 1606 ἀρχονται «Εἰς δόξαν Χριστοῦ. Ἀμήν». Ἔτερον τοῦ 1781 «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἀμήν». (Ἀρχεῖον ἱστορ. Ἑταιρείας).

2. «Κάστρον» ἐνταῦθα πιθανῶς ὀνομάζει τὴν τότε πόλιν τῆς Σύρου, ἣτις εἶνε ἡ σήμερον λεγομένη Ἀνω Σῦρος, ἡ κατοικουμένη ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ὑπὸ Δυτικῶν. Ἀναμφιδόλως δὲ ἡ πρώτη πολίχνη θὰ ἐκτίσθη ἐντὸς περιθόλου ἀμυντικοῦ κατὰ τὸν συνήθη τύπον τῶν μπόργων (burgo) ἢ κάστρων. Πανταχοῦ δὲ εἰς τὰς νήσους καὶ αὐτὰς τὰς μικροτέρας οἱ Ἕνετοὶ ἐκτίσαν κάστρον, ἢ ἐκτιζόν τὰς οἰκίας τῆς ἐξωτερικῆς ζώνης οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζωσιν ὑψηλὰ τοιχώματα, ὡς παρέχει ἄριστον ὑπόδειγμα τὸ ἐπὶ κωνοειδοῦς λόφου τῆς πόλεως Μήλου Κάστρον. Πιθανῶς ὁμοίως Κάστρον νὰ ἐννοῇ καὶ τὸ σημερινὸν Καστρί, βουνὸν πρὸς ΒΑ τῆς νήσου, ἐφ' οὗ καὶ ἔχνη φρουρίου.

3. Τὸ ὄνομα «ἀρχοντικό», ὅπερ σημαίνει τὸν οἶκον ἐν ᾧ κατῴκει ὁ ἀρχων, ἀντικατέστησε τὴν ἐν ἄλλοις συμβολαίοις λέξιν «εἰς τὸν οἶκον», ὡς εὐγενεστέρα. Σημειωτέον δὲ ὅτι, ὡς καὶ ἄλλαχοῦ ἐγγράψαμεν (Ἑστία, ἔτος 1888. Τόμ. 25, σελ. 58), ὁ νοταριακὸς τύπος «ἐν τῷ οἴκῳ» ἐλέγετο μόνον ἐπὶ τῆς περιστάσεως ταύτης, ὡς καὶ ἡ λέξις «ἄρτος» μόνον ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λειτουργουμένου, εἰς πᾶσαν δ' ἄλλην περίστασιν ἐγράφετο «σπίτι». Ὅρα καὶ μελέτην ἡμῶν «Περὶ Φεσίου» (Ἑστία εἰκονογραφημ. 1893, T. 2, σελ. 115).

4. Τὸ ὄνομα «Νταμόφλης» ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1800. (T. Ἀμπελᾶ, Ἱστορ. Σύρου, σελ. 441). Δύναται νὰ εἶνε ἰταλικόν, ἀλλὰ καὶ ἑλληνικὸν Δαμόφιλος.

5. «Γοργίνα», Γεωργίνα.

6. «Νόμιμον καὶ εὐλογητικόν». Ἐν βυζαντηνῷ προικοσυμφώνῳ φέρεται ἄλλως ἢ φράσις αὕτη, ἐν ἣ μίᾳ τῶν λέξεων φαίνεται παρέλκουσα αὐτοῦ ἱερολογηθῆναι . . . κανονικῶς καὶ συναφθῆναι νομίμως». (Σάββα Μεσ. Βιβλ. Τ. 6, σελ. 608).

7. Ἡ φράσις αὕτη εἶνε συνήθης εἰς τὰ προικοσύμφωνα καὶ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων. (Ὅρα Ἀθηναϊκὰ συμβόλαια ἐν Γ' Τόμ. τῶν Μνημείων τῆς Ἰστ. τῶν Ἀθηναίων Δημ. Γρ. Καμπούρογλου).

8. Ἡ ῥῆσις συνήθης εἰς παλαιὰ προικοσύμφωνα ἅπαντῶσι δὲ καὶ ἄλλαι παρόμοιαι «καὶ τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ», «καὶ τὸ μέγα ἔλεος». Εἰς πολλὰ συμβόλαια ἡ εὐχή αὕτη τίθεται μετὰ τὴν καταγραφὴν τῶν προικῶν.

9. Ἡ λέξις ὀρθῶς ἔχει «στὰ Βορινά», ἥτοι εἰς τὰ βόρεια τῆς νήσου. Ἐνταῦθα σημειοῦμεν ὅτι πλεῖστα τῶν ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ ὀνομάτων θέσεων καὶ μεγαλειτέρων περιοχῶν τῆς νήσου Σύρου σῶζονται ἔτι καὶ νῦν καὶ ἀναγράφονται ἐν τῷ μεγάλῳ Γεωγρ. Πίνακι τῆς Σύρου, ὃν ἐξέπόνησεν ὁ κ. Νικόλαος Κοτσοβίλλης, περιλαβὼν πάσας τὰς τοπωνυμίας τῆς νήσου.

10. «Ἀληθινή», θέσις, ἥς τὸ ὄνομα περισώθη ΒΔ τῆς ἄνω πόλεως Σύρου.

11. «Κρεββατίνα», ἡ ἀλλαχοῦ λεγομένη κληματαριά, ἰταλιστὶ pergola, λατινιστὶ pergula, εἶνε σκιᾶς στηριζομένη ἐπὶ πάλων. Τὰ ἐπὶ ταύτης ἀπλούμενα κλήματα κατὰ συνεκδοχὴν λέγονται κρεββατίναι. Ἐπὶ Βυζαντηνῶν ἐλέγοντο κρεββατίναι οἱ κρεββατοὶ, ἐφ' ὧν οἱ ἔμποροι ἐξέθετον τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν. (Μιχ. Ἀτταλειάτης σελ. 14. Ἐκδ. Βόννης).

12. «Νὰ τὴν τρώγῃ στὴν ζωήν», ἥτοι ἐφ' ὅρου ζωῆς νὰ νέμῃται τὰς σταφυλὰς τῆς κρεββατίνας.

13. «Κλείσμα» ὀνομάζεται τμήμα γῆς κεκαλλιεργημένον ἐπὶ πλευρῶν ὀρέων ἢ καὶ πεδιάδος, ἔχον περὶ αὐτὸ χέρπον καὶ ἄγονον γῆν καὶ περιτειχισμένον διὰ περιβόλου.

14. «Χαλανδριανή», περιοχὴ πρὸς Α τοῦ βορείου τμήματος τῆς νήσου.

15. «Στὸν Πηλό», Μανδηλοπή, Δρακοντριάς, τοπωνυμία θέσεων πρὸς Μ τῆς νῦν πόλεως Σύρου (Ἑρμουπόλεως).

16. «Γαλησᾶς», περιοχὴ πρὸς Δ τῆς νήσου, ἐνθα καὶ ὁμώνυμος ὄρμος.

17. «Σύμπλιο», ἥτοι πλησίον. Σύμπλιοι καλοῦνται ἐν ταῖς νήσοις

οἱ ἔχοντες οἴκους ἢ ἀγροὺς ἐραπτομένους. Ἐν Κεραλληνίᾳ (Νεοελ. Ἀνάλ. Παρνασσού, Τόμ. Β' Γλωσσάρ. Κεραλ. Ἡλ. Τσιτσέλη, σελ. 326) λέγονται «συμπληασταὶ» οἱ, κατὰ κείμενον νεαροῦς, ἔχοντες ἄμεσον πλησιασμόν (Ἀρμενόπουλος), ἐξ οὗ καὶ ἔχουσι δικαιώματα πρὸς ἀγοράν, προκειμένης πωλήσεως ἑκατέρου τῶν κτημάτων. Ἡ σύμπτυξις τῆς λέξεως συμπλησιαστής καὶ συμπληαστής εἰς σύμπλιος μοῖ φαίνεται ἀπίθανος, ὅπως ἀποφανθῇ τις περὶ τῆς ἐντεῦθεν παραγωγῆς τῆς λέξεως.

18. «Ἀγία Ἀπακοή» τὰ νῦν Ἀγ. Πακοῦ, ναῖδριον πρὸς Μ τοῦ ὄρμου Γαλησᾶ, ἀφιερωμένον εἰς τὴν Θεοτόκον, μετὰ τὴν προσθήκην τῆς ἀρετῆς «Ὑπακοή», ἐξ ἧς μετετράπη εἰς Ἀγίαν Ὑπακοήν.

19. «Καὶ ἐγόρασε». Ἐν τῇ παραγράφῳ ταύτῃ σημειοῦται ἡ τοῦ γαμβροῦ ιδιοκτησία, καὶ τὰ πράγματα, ὧν κατέβαλε τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας πρὸς κατασκευήν.

20. «Τάλαντα». Θέσις πρὸς Δ τοῦ λιμένος τῆς Σύρου.

21. «Ἀποκλείστρα» περίπου εἶνε ὅ,τι καὶ κλείσμα.

22. «Μοσκατὶ καὶ Μοσχατὶ ἢ Μόσχα», ὄνομα γυναικὸς σύνηθες ἐν ταῖς νήσοις.

23. «Κόπο», διὰ τῶν ἐκ τῆς ἐργασίας τοῦ χρημάτων.

24. «Τορνέσια», τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐμφαίνειν εἶδος νομίσματος, ἦτο ἐν χρήσει ἐπὶ τῆς φραγκικῆς κατακτήσεως τοῦ Μορέως (ὄρα Buchon, *Recherch. hist. sur la principauté de Morée* T. 2, σελ. 90), ἀπεδίδετο δὲ κατὰ διαφόρους χρόνους καὶ τόπους εἰς διάφορα εἶδη νομισμάτων (tornesium, tournois). Ποῖον τὸ νόμισμα, ὅπερ τὸ προικοσύμφωνον διαλαμβάνει, ἄγνωστον ἡμῖν. Ὑποθέτομεν ὅτι τὸ ὄνομα ἀπεδίδετο εἰς ἐνετικὸν νόμισμα. Ὅρα τινὰ παρὰ Παύλ. Λάμπρῳ (Ἀνέκδοτα νομίσμ. Δυναστῶν τῆς Ἑλλάδος, σελ. 62 ἐπ.).

25. «Ἀβραμίτου», νῦν Ἀβράμι, θέσις ἐν τῇ περιοχῇ Παρακοπῆς μεταξὺ τοῦ 8 καὶ 9 σταδίου τῆς ὁδοῦ Ἐρμουπόλεως—Προσειδωνίας.

26. «Ἀπὸ μέσα», δῆλα δὲ ἐντὸς τοῦ οἴκου.

27. «Κουρούπια» λέγουσιν ἐν ταῖς νήσοις τοὺς μεγάλους πηλίνους πίθους, ἐν οἷς ἀποθηκεύουσι σῖτον, ὀσπρία, σῦκα ξηρά, ἢ ἄλλα προϊόντα. «Χάλκωμα» = χάλκωμα, τὰ ὀρειχάλκινα μαγειρικά σκεύη, «σκουτέλια» = οἰκιακὰ σκεύη (scutella), «λαγίνια» = λαγήνους.

28. «Τὸ ἥμισυ πάπλωμα». Ἡ ἐννοια ἐνταῦθα εἶνε ὅτι ὁ γαμβρὸς εἶχε καταβάλλει τὸ ἥμισυ τῆς δαπάνης τῆς κατασκευῆς τοῦ παπλώματος. Τὸ «πάπλωμα» ἢ «ἐφάπλωμα» ἅπαντ' ἐν προικοσυμφώνῳ τοῦ 1097

«μονάπλωμα». «Δίδωμι δὲ αὐτῇ ὀθώνιον καὶ μονάπλωμα». (Ζαμπελίου Ἰταλ. σελ. 99.)

29. Εἰς τὰ χωρία τῶν νήσων ἐκάστη οἰκογένεια ἔχει εἰς τὴν αὐλήν τῆς ἰδίου φούρνου πρὸς ἑψησιν τῶν ἄρτων, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ χωρία, ἐν οἷς οἱ φούρνοι εἶνε ὀλιγώτεροι τῶν οἰκιῶν. Οἱ ἔχοντες δὲ τούτους πυρακτοῦσι καθ' ὀρισμένας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος δι' ἰδίων φρυγάνων αὐτούς, καὶ προσκαλοῦσι τοὺς μὴ ἔχοντας ἰδιον φούρνου νὰ φέρωσι τοὺς ἄρτους πρὸς ἑψησιν, λαμβάνοντες ἡμισυν ἢ ἓνα ἢ δύο ἄρτους ὡς τμήμα τῆς πύρας ἢ τῆς πυρακτώσεως τοῦ φούρνου, τὸ λεγόμενον φουρνιάτικο. Τὸ ἡμισυ δὲ τούτου, ὅπερ ἐν τῷ συμβολαίῳ γράφεται διὰ τοῦ «ἡμίσεια πύρα φούρνου» δίδει προῖκα ἢ μήτηρ εἰς τὸν υἱὸν τῆς.

30. «Χροῦσα», περιοχὴ τῆς Σύρου, οὕτω καὶ νῦν καλουμένη, πρὸς Μ τῆς νήσου. Εἰς αὐτὴν ἄγει ἀμάξιτος ὁδὸς ἀπὸ τῆς Ἑρμουπόλεως. «Σκελλιὰ», πρὸς Μ τῆς Χαλανδριανῆς.

31. «Ὁμπάρπας», ὁ θεῖος· ἐκ τοῦ ἰταλ. barba.

32. «Ἀντριώτη τὸ ποτ.», θέσις παραλία, ἥς τὸ ὄνομα σφύζεται πρὸς τὰ ΒΔ τῆς νήσου.

33. «Φηγός, Περγύρο, Λιθαδάκι, Ἀκρίδα, Λακκιές», θέσεις, ὧν τὰ ὀνόματα ἐξέλιπον.

34. «Βάρη»· οὕτω καὶ νῦν καλεῖται τὸ ΜΔ τμήμα τῆς νήσου.

35. «Λαγκάδα καὶ Περδίκη», τοπωνυμία μερικώτεραι τῆς περιοχῆς Βάρης. «Νίτες», ὅρος πρὸς Μ τῆς νήσου.

36. «Φοίνικας», περιοχὴ πεδινὴ ἀναστομουμένη εἰς τὸν ὁμώνυμον ὅρμον, ἐνθα ἡ Ποσειδωνία.

37. «Τοῦμπες», ἡ πρὸς Α τοῦ ὅρμου Γαλησᾶ πεδινὴ ἀμμώδης ἐκτασις.

38. «Κουτσές», «Ἀρμουρίστρες»· τὰ ὀνόματα τῶν θέσεων τούτων ἐξέλιπον.

39. «Δανακότα», νῦν Δάνακος· «Πάγος»· ἀμφότεραι περιοχαὶ πρὸς τὸ μέσον τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς νήσου.

40. «Ἀλονέβγω», ἀλωνεύομαι.

41. «Σταυρός», θέσις ὀρεινὴ πρὸς Β τῆς Διακοντριᾶς.

42. Αἱ ἀγροτικαὶ οἰκίαι τῶν χωρικῶν ἦσαν ἀπλαῖ, ἐκ τεσσάρων τοίχων συγκείμεναι καὶ δώματος, ὥστε εὐκόλως παρελαμβάνετο τὸ ὑλικὸν αὐτῶν καὶ μετεφέρετο ἀλλαχοῦ πλησίον.

43. «Κρεβάτσστρῶσι φουρνίδο», δηλὰ δὴ πλήρες (fornito). Ἡ λέξις

αὕτη καὶ ἡ «κρεβάτοστρώμιον» ἀπαντῶσι καὶ ἐν προικοσυμφώνοις τοῦ 1196 καὶ 1272, ἔτι καὶ κατὰ τὴν 10^{ην} ἐκατονταετηρίδα παρὰ Θεοφάνει Contin. σελ. 430. Ὅρα καὶ Σάθα αὐτ. σελ. 608, καὶ Ζαμπελίου αὐτ. 120. 132.

44. «Σκαμνία». Ἡ λέξις «σκαμνίον» ἐλέγετο ἔτι τῆς 6ης ἐκατονταετ. (Ἰωάν. Μόσχος), σημαίνουσα τὴν ἑδραν καὶ πᾶν κάθισμα. Παράγεται δ' ἐκ τοῦ «σκάμνον», τὸ σκαμνίον τῶν ἀρχαίων, κοινῶς δένδρον τῆς μορέας. Ἐκ τοῦ ξύλου τούτου κυρίως ἐν ταῖς νήσοις κατασκευάζουσι καθίσματα καὶ ἑδρας, διότι εἶνε ἄσαπες καὶ εὖεργον (Θεόφραστος). Ὁ ποιητὴς τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως γράφει «σκαμνὶ τῆς Ῥώμης», μεταφράζων τὴν ῥῆσιν *Le siège de Rome* (Βιβλ. τῆς Κουγκέστας σελ. 31, στίχ. 793). Ἡ λέξις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ παρηκμακυῖα λατινικῇ. (Du Cange, Glossarium ἐν λέξει).

45. «Ἄγ. Μάμας», θέσις πρὸς Μ τῆς κοιλάδος τοῦ Γαλησᾶ.

46. «Κυλίστρα»· ἄγνωστος ἡ θέσις αὕτη.

47. «Μάλλια», θέσις ὀρεινὴ περὶ τὸ μέσον τοῦ μήκους τῆς νήσου.

48. «Μελισσότρυπες», κυψέλαι. Οὕτω καλοῦνται αἱ κατασκευαζόμεναι ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ἀγρῶν.

49. «Σύριγγας» καλεῖται τὸ δεύτερον κατὰ τὸ ὕψος ὄρος τῆς νήσου, κείμενον περὶ τὸ μέσον τοῦ βορείου τμήματος αὐτῆς.

50. «Πρόσιμους», εἰς τοὺς πλησιεστάτους συγγενεῖς, *proximi*, *prossimi*. Περὶ τοῦ ὅρου τούτου τῆς ἐπιστροφῆς τῶν προικῶν ἐν περιπτώσει ἀκληρίας ὅρα ἔγγραφον τοῦ 1695 προκρίτων Σύρου, ἐν ᾧ ἀναγράφονται τοπικὰ ἔθιμα, ἐν Ἱστορ. Σύρου I. Ἀμπελᾶ, σελ. 452.

51. «Παρακαλετοὺς μαρτύρους». Ὁ τύπος οὗτος ἐγράφετο καὶ ἐπὶ ἀρχαίων συμβολαίων· οὕτω προικοσύμφωνον τοῦ 1273 ἀναφέρει «καὶ μάρτυρες, οἱ ὑπογεγραμμένοι, εἰς τοῦτο κεκλημένοι καὶ ἡξιωμένοι». Τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ τοῦ Φερνάνδου καὶ Ἰσαβέλλας «et testes subscripti ad hoc specialiter vocati et rogati». Ζαμπελ. Ἰταλ. σελ. 133.

52. Τὰ ὀνόματα Ντακρουζᾶς, Γουτζάρδος, Ροῦσος, Ντακάριστος εἶνε ξενικά. Τὸ Ντακάριστος σωζόμενον ἔτι εἰς ἄλλας νήσους μετέβαλον οἱ φέροντες εἰς «Δεκάριστος».

Ἐγγραφον τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1900.

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ